

Socijalni dijalog u vremenima krize

Izvršni sažetak

Uvod

Načelo socijalnog dijaloga temeljni je dio Europske unije i njenog ustrojstva koje je zajamčeno člancima 154. i 155. Ugovora u funkcioniranju Europske unije (TFEU). Dugo ga se smatralo jednim od važnih mehanizama za kreiranje i implementaciju politika, posebice u području socijalnih politika i politika zapošljavanja.

Europski socijalni dijalog ključni je sloj europskog upravljanja još od kada je uveden socijalni protokol Ugovorom iz Maastrichta godine 1993., čime je uspostavljena autonomija europskih socijalnih partnera i stvorena određena zajednička odgovornost za političke čimbenike radi zajedničkog definiranja 'socijalne Europe'.

Ova studija ocrtava, ispituje i ocjenjuje različite odgovore socijalnog dijaloga na globalnu gospodarsku krizu diljem Europe uz analizu:

- uloge koju je socijalni dijalog imao u ublažavanju učinka te nadvladavanja negativnih učinaka krize;
- rezultata socijalnog dijaloga u smislu mjera koje su dogovorili socijalni partneri te različitih razina europskog sustava radnih odnosa;
- učinkovitosti i održivosti rezultata socijalnog dijaloga u odgovoru na krizu.

Politički kontekst

Ova se studija fokusira na razdoblje od početka krize godine 2008. do sredine 2010. Istraživanje stoga ispituje učinak i posljedice globalne financijske i gospodarske krize, a ne naknadnu krizu javnog duga. Cilj je studije odrediti i analizirati rezultate, ili u nekim slučajevima ustanoviti odsutnost rezultata, socijalnog dijaloga koji je proizašao kao odgovor na krizu u tom razdoblju. Ispituje opseg u kojem su socijalni partneri bili uključeni u uvođenje mjera za smanjenje učinaka krize te učinkovitost i održivost socijalnog dijaloga kao odgovora na krizu.

Ključni nalazi

Ključna odrednica za uspjeh ili neuspjeh socijalnog dijaloga opseg je u kojem vlada pruža podršku tom procesu i razina na kojoj su odnosi između čimbenika prije krize bili koherentni i legitimizirani. Studija također ukazuje na činjenicu da nacionalni politički kontekst u kojem socijalni partneri funkcioniraju, znatno doprinosi načinu pristupa strana socijalnom dijalogu baš kao i odabiru interne strategije i odnosima između različitih partnera. Potvrđuje da je institucionalizirano okruženje radnih odnosa u državama članicama doprinijelo uspjehu ili neuspjehu socijalnog dijaloga te da se velik broj institucija i odnosa dobro snašao u stresnim situacijama. Sveukupno, čini se da u Europi postoji istaknuti trend koji pokazuje da su vlade pozvale socijalne partnere na sudjelovanje u raspravama ili su ih čak pozvale da pokrenu vlastite specifične inicijative.

Kriza nije stvorila evolucijsko okruženje u kojem bi čimbenici mogli dati nešto novo i uspostaviti nove oblike socijalnog dijaloga. Isto tako, kriza nije spriječila stvaranje inovativnih rezultata. Određeni broj kratkoročnih i dugoročnih rješenja predstavljen je u državama gdje nikad prije nisu bila iskušana, poput uvođenja skraćenoga radnog vremena po prvi put u devet država članica.

U dobro organiziranim sektorima socijalni partneri općenito su pomogli u njihovoj izolaciji od učinaka krize na šire gospodarstvo.

Rezultati socijalnog dijaloga u krizi češće su bili uglavnom integrativni, a ne distributivni po prirodi. Pregovori između socijalnih partnera pretežno su se fokusirali na pitanja zapošljavanja poput obuke i sigurnosti posla, posebice mjerama skraćenog radnog vremena, a ne na tradicionalno pitanje plaće. Čini se da je kompromis potreban za integrativne pregovore lako postignut kod radne snage koja je bila spremna odreći se dijela prihoda u zamjenu za jamstvo sigurnosti zaposlenja.

Trenutačna globalna gospodarska kriza testirala je izdržljivost svih nacionalnih sustava radnih odnosa. Čak i u državama s dugom poviješću suradnje socijalnih partnera i vlade pregovori često nisu uspjeli osigurati konsenzus i zajednički stav o tome kako bi trebalo pristupiti krizi.

Države sa snažnim socijalnim dijalogom uglavnom su postigle bolju suradnju između države, poslodavaca i njihovih zaposlenika. Međutim, rasprave socijalnih partnera polučile su najbolje rezultate na sektorskim razinama s dugom poviješću savjetovanja i suradnje.

Ipak, jasno je da je u nekim područjima socijalni dijalog oslabljen gdje je učinak krize povećao već postojeće probleme poput međusobne povezanosti različitih razina socijalnog dijaloga, smanjenja u gustoći i članstvu u sindikatima te snage sindikata u pregovorima.

Povećanje unilateralnog donošenja vladinih odluka o problemima koji zahvaćaju javni sektor te sve veća decentralizacija kolektivnih pregovora na razini tvrtki ilustriraju izazove koje predstavlja ta kriza. U većini država sindikati su se našli u dvije kontrastne uloge: u

privatnom sektoru, bili su socijalni mirotvorci smanjujući broj štrajkova na razini tvrtke i nagovarajući radnike da na pragmatičan način sagledaju mjere rezanja troškova; u javnom sektoru, međutim, često su bili koordinatori snažne i raširene opozicije vladinim mjerama štednje.

Kriza je predstavila priliku za razvitak novih oblika socijalnog dijaloga kako bi se bolje adresirali ključni problemi iako te prilike nisu uvijek bile iskorištene.

Politički pokazatelji

- Dok kriza nije stvorila inovativno okruženje, u nekim državama ona je izazvala već postojeće oblike socijalnog dijaloga, potakla socijalne partnere na odgovor te je, u određenim prilikama, stvorila priliku za socijalne partnere da se odmaknu od tradicionalnih oblika socijalnog dijaloga u tim državama.
- U većini država članica EU-a socijalni dijalog rezultirao je uvođenjem ugovora o skraćenom radnom vremenu što je mjera u koju su socijalni partneri znatno uložili. Ovo je obično zahtijevalo sporazum između oba socijalna partnera, a ponekad čak i podršku vlade ako su bile potrebne subvencije za nadoknadu izgubljenog prihoda radnika ili za financiranje obuke.
- Proces socijalnog dijaloga pokazao se legitimnim instrumentom za nadvladavanje učinka financijske krize. No iako se socijalni dijalog dokazao kao ključni alat u savladavanju krize i održavanju stabilnosti sustava radnih odnosa u Europi, oslabljen je ondje gdje je već bilo postojećih problema u međusobnoj povezanosti između različitih razina socijalnog dijaloga.
- Dok istraživanje jasno prikazuje interakciju i stupanj koordinacije između socijalnih partnera na nacionalnoj razini, i horizontalno i vertikalno, nema mnogo dokaza u korist koordinacije s nacionalne razine na razinu EU-a i obratno.

Dodatne informacije

Izvešće *Socijalni dijalog u vremenima krize* dostupno je na <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1221.htm>

Za više informacija kontaktirajte Christiana Welza, voditelja istraživanja, cwe@eurofound.europa.eu